

ที่ พร ๐๐๒๓.๔/ว
๒๖๐๗

ศาลากลางจังหวัดแพร่
ถนนไชยบูรณ์ พร ๕๔๐๐
พุศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหาการอุกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลงทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของประชาชน

เรียน นายอำเภอ ทุกอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และนายกเทศมนตรีเมืองแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท ๐๘๐๔๕/ว ๓๔๙๒

ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแจ้งว่า สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย ความว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลง (นสล.) จากประชาชนในหลายพื้นที่ โดยกล่าวอ้างว่า ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลง โดยรังวัดที่ดินผิดพลาดคลาดเคลื่อนทำให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลงทับที่ดินทำกินของประชาชนที่ได้ครอบครองทำประโยชน์มาก่อน และทำให้เกิดปัญหากับประชาชนในพื้นที่ด้วยการขับไล่ประชาชนจากที่ดินซึ่งอยู่อาศัยและทำกินทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของประชาชน รวมถึงจับกุมและดำเนินคดีแก่ประชาชนในฐานะผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ประเด็นข้อขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหาการอุกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลงทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของประชาชนเพื่อให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาดำเนินการ

ดังนั้น จังหวัดจึงแจ้งข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับนายอำเภอ ตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๔๗ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ www.pharelocal.go.th หัวข้อ “หนังสือราชการ สถ.จ.แพร่”

จึงเรียนมาเพื่อทราบ สำหรับอำเภอให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในพื้นที่ทราบต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายไชคดี ออมรัตน์)

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด
กลุ่มงานกฎหมาย ระเบียบและเรื่องร้องทุกข์
โทร.๐-๕๔๕๓-๔๑๑ ต่อ ๔๐๑-๔๐๓

ผู้อำนวยการจังหวัดแพร่

กสส
กสส

สำเนาหนังสือรับทราบการประชุมที่ประชุมครั้งที่ ๑๗๒๖

วันที่	๔๖/๖/๒๐๗ ๘๙๖/๖
ประจำ	๐๖ ๖๙๖ ๒๕๖๑

ที่ นก ๐๘๐๔.๕/๓๔๓๖

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
ถนนครราษฎร์ฯ กทม. ๑๐๓๐๐

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหาการอภิเษิง หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของประชาชน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือสำคัญนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๙/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ด้วยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย ความว่า

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) จากประชาชนในหลายพื้นที่ โดยกล่าวอ้างว่า ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการน่าจะของรัฐที่เกี่ยวข้อง ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยรัฐที่ดินผิดพลาดคลาดเคลื่อนทำให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ดินทำกิน ของประชาชนที่ได้ครอบครองทำประโยชน์มา ก่อน และทำให้เกิดปัญหากับประชาชนในพื้นที่ด้วยการขับไล่ประชาชน จำกัดที่ดินซึ่งอยู่อาศัยและทำกิน ทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของประชาชน รวมถึงจับกุมและดำเนินคดีแก่ประชาชนในฐานะผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ประเด็นข้อขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ประเด็นข้อขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติจึงมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหาการอภิเษิง หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของประชาชนเพื่อให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาดำเนินการ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์อันอยู่ในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับนายอำเภอ ตามมาตรา ๑๙๒ แห่งพระราชบัญญัติ สาธารณประโยชน์ อื่นอันอยู่ในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับนายอำเภอ ตามมาตรา ๑๙๒ แห่งพระราชบัญญัติ สาธารณประโยชน์ อื่นอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้เป็นไปตามกฎหมาย และคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ)
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กองกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น
กลุ่มงานกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น ๑
โทร./โทรสาร ๐-๑๒๔๑-๙๐๓๖
ผู้ประสานงาน นางสาวรำรัตน์ ขวัญเรือง
โทร. ๐๘-๑๓๗๓-๑๐๙๗

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
วันที่ ๑๐ ส.ค. ๒๕๖๑
เลขที่ ๖๘๙
จังหวัด เชียงใหม่

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
เลขที่ ๔๐๘๒
วันที่ ๑๔ ส.ค. ๒๕๖๑
เวลา ๑๖.๓๐ น.
กรุงเทพมหานคร

ที่ สม ๐๐๐๙/ ๒๕๖๑

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ - ๗ ถนนแจ้งวัฒนา
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๑๑ กรณีความ ๒๕๖๑

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะที่ดีเยี่ยมแก่หน่วยงานภาครัฐ
ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
สังกัดส่วนราชการที่ดูแลด้านกฎหมาย จำนวน ๑๖ แผ่นหน้า

วันที่ ๑๐ ส.ค. ๒๕๖๑
เลขที่ ๒๙๑๐

ด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) จากประชาชนในหลายพื้นที่ โดยกล่าวอ้างว่า ได้รับความเดียหายอันเนื่องมาจากการที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ออก นสล. โดยรัฐที่ดินผิดพลาดคลาดเคลื่อน ทำให้ นสล. ทับที่ดินทำกินของประชาชนที่ได้ครอบครองทำประโยชน์มา ก่อน และทำให้เกิดปัญหาแก่ประชาชนในพื้นที่ด้วยการขับไล่ประชาชนจากที่ดินซึ่งอยู่อาศัยและทำกิน ทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมถึงจับกุมและดำเนินคดีแก่ประชาชนในฐานะผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ประเด็นข้อข้อดังดังกล่าวทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน มาก่อน แม้ว่าจะมีกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกกระบวนการสิทธิในการเมืองอย่างเพียงพอ และสิทธิในการทำกินเพื่อการครองซึพเพียงเท่าที่จำเป็นอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณากรณีข้างต้นแล้ว มีมติให้มีข้อเสนอแนะ มาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อแก้ไขปัญหาการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ทับที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ มาด้วยกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณะประโยชน์ ได้แก่ นายอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการ ดังนี้

(๑) สำรวจตรวจสอบแนวเขตที่สาธารณะประโยชน์ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการใช้ที่ดินของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อกำหนดขอบเขตที่สาธารณะประโยชน์ให้ชัดเจนและจัดทำทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ให้มีความถูกต้องครบถ้วน และให้มีการร่วมวัดแนวเขตเพื่อให้ทราบเนื้อที่ที่ชัดเจน โดยกระบวนการสำรวจตรวจสอบควรให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม ด้วย หากตรวจสอบแล้วพบว่า ที่สาธารณะประโยชน์ไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือมีความผิดพลาด

แนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนเมืองพุกเจรบด้วยการท่องเที่ยว
 ๒) ควรสำรวจตรวจสอบพื้นที่ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่คุ้มครองของกฎหมาย โดยการสำรวจ
 จำนวนผู้บุกรุกที่สาธารณรัฐโดยขึ้นเพื่อป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติมจากผู้ที่อาศัยอยู่เดิม และป้องกันการบุกรุก
 จากผู้บุกรุกใหม่ ทั้งนี้ การสำรวจผู้บุกรุกยังส่งผลให้การแก้ไขปัญหานั้นรวดเร็วและทันเหตุการณ์ /
 ๔๘ ชีวิต เมืองพุกเจรบ ๑๙๙๐ ๗๕๓ "จะการร่างดัดที่ดินเพื่ออุดอากรสารสิทธิ์ในที่ดินหรือ

๓) การรังวัดที่ดินเพื่อออก นสล. และการรังวัดที่ดินเพื่อออกเอกสารสิทธิในทุนหรบ
เอกสารแสดงสิทธิที่กิน ควรใช้มาตราส่วน ๑ : ๕๐๐๐ ใน การรังวัด เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับ
แนวทางการปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตราส่วน ๑ : ๕๐๐๐ (One Map)
ซึ่งคณะกรรมการตีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘

ของนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่
๕) กรณีมีข้อโต้แย้งเรื่องแนวเขต หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาควรดำเนินการ
พิสูจน์สิทธิในที่ดินของประชาชนในพื้นที่ซึ่งอ้างว่ามีสิทธิในที่ดินแห่งนี้หรือฐานะให้แล้วเสร็จก่อนที่จะดำเนินการตาม
มาตรการทางปกครองกับประชาชน โดยต้องเป็นการดำเนินการอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และความมีมาตรฐาน
ผ่อนผันตามสมควรให้แก่ประชาชนผู้ใช้สิทธิโดยสุจริตในการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ ส่วนกรณีผู้แอบแฝง
เข้าใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์เพื่อหวังผลกำไร ควรดำเนินคดีตามกฎหมายให้ถึงที่สุด เพื่อป้องกัน
การกระทำผิดซ้ำ

๖) ก่อนจะดำเนินคดีอาญาแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐควรพิจารณาการกระทำของประชาชนว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดกฎหมายอย่างร้ายแรงหรือไม่ หรือเป็นการลงใจกระทำของประชาชนว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดกฎหมายอย่างร้ายแรง ควรดำเนินกระบวนการการละเมิดกฎหมายหรือไม่ หากเป็นการกระทำอันไม่เป็นการละเมิดกฎหมายอย่างร้ายแรง ควรดำเนินกระบวนการทางปกครองก่อน เนื่องจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐควรพิจารณาการดำเนินมาตรการบังคับแก่ประชาชนอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันการกระทำที่อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของประชาชน ได้รับผลกระทบ

การดำเนินการด้วยความรวดเร็ว โดยคำนึงถึงหลักความเหมาะสมและเป็นธรรม

๔) ในกรณีที่มีผู้งานราชการต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประยุทธ์ในหน้าโน้นเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเทพพลเมืองใช่วร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างหนึ่งไปเป็นอีกอย่าง
หนึ่ง ต้องดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์นั้น และควรให้ประชาชน
ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าสมควรเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นหรือไม่

๒). ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากำBLEM ห้องท้องถินช่วยเหลือในการดำเนินการออกหนังสือ
สำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๕ โดยเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการของสภากำBLEM หรือ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิน และปรับเป็นข้อความดังต่อไปนี้

“... เมื่อนายอำเภอร้องขอให้สภากำBLEM หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถินนัดประชุม
พิจารณาให้ความเห็นภายใน ๓๐ วัน โดยให้ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หน่วยงานของรัฐเข้ามามี
ส่วนร่วมกับสภากำBLEM หรือสภากำBLEM ท้องถินด้วย เสร็จแล้วส่งผลการประชุมให้นายอำเภอโดยเร็วเพื่อดำเนินการต่อไป”

รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ผลเป็นประการใดโปรดแจ้งให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติทราบด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางกิริมย์ ศรีประเสริฐ)
เลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กลุ่มงานติดตามและสารบบสำนวน

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๑๙๙๐ (นพดล)

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๕๕๒

ด่วนที่สุด

ที่มา ๐๐๐๗/ ๕๖๑๔

เรียบ ปลัดกระทรวงมหาดไทย

เรื่องโปรดพิจารณา

(นางกิริมย์ ศรีประเสริฐ)
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
ศูนย์บริการนักงานเชื้อชาติฯ ปฏิบัติราชการแทน
แขวงทุ่งสองห้องวิธารากน้ำดี แห่งน้ำดี

- ๔ ส.ค. ๒๕๖๑

๔๘๘
๘๘๘

กสม.๓

ข้อเสนอแนะ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙๗ (๓)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๓ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑

ข้อเสนอแนะ ที่ ๔/๒๕๖๑

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและ
ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการออกหนังสือสำคัญสำหรับ
ที่หลวง (นสล.) ทับทิ雍สำคัญและที่ดินทำกินของประชาชน

ผู้ร้อง -
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นสมควรให้มีการพิจารณา

ผู้ถูกร้อง -
๑. ความเป็นมา

ระหว่างปี ๒๕๔๔ ถึงปี ๒๕๖๐ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียน
ในกรณีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) จำนวน ๑๗๔ คำร้อง จากประชาชนในหลาย
พื้นที่ ประเด็นเรื่องร้องเรียนส่วนใหญ่นั้นเป็นกรณีที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนโดยกล่าวอ้างว่า ได้รับ
ความเสียหายอันเนื่องมาจากหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานที่ดิน
จังหวัดสาขา ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับ
พลเมืองใช้ร่วมกันหรือที่เรียกว่า “ที่สาธารณะประโยชน์” ดำเนินการออก นสล. โดยรังวัดที่ดินผิดพลาด
คลาดเคลื่อน ไม่ตรงกับทะเบียนที่ดินสาธารณะ บัญชีสำรวจ ประกาศ หรือหลักฐานการสงวนหัวม้า
ทำให้ออก นสล. ทับที่ดินทำกินของประชาชนที่ได้ครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการออก นสล. และ^๑
ทำให้เกิดปัญหากับประชาชนในพื้นที่ด้วยการขับไล่ประชาชนจากที่ดินซึ่งอยู่อาศัยและทำกิน ทำลาย
พืชผลอาสินของประชาชน รวมถึงบัญชีและดำเนินคดีแก่ประชาชนในฐานะผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ประเด็น
ข้อดัดแปลงดังกล่าวทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชนมีมาอย่างยาวนาน แม้ว่าจะมีกระบวนการ
เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงพบว่าการออก นสล. ยังคงมีปัญหาและหน่วยงาน
ภาครัฐยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกกระทำสิทธิในกรณี
ที่อยู่อาศัยอย่างเป็นพ่อและสิทธิในการทำกินเพื่อการครองซึ่พเพียงเท่าที่จำเป็น จึงเป็นสิทธิขึ้นพื้นฐาน
ของมนุษย์ได้

/คณะกรรมการ ...

๑ กิจกรรมระหว่างประเทศฯ ด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ ๑ วรรคหนึ่ง รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองซึ่พที่เพียงพอสำหรับ
ตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอและสภาพการครองซึ่พที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐภาคี
จะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อประกันการทำให้สิทธินี้เป็นจริง โดยรับรองความสำคัญอย่างแท้จริงของความร่วมมือระหว่าง
ประเทศไทยและนานาชาติในความยินยอมโดยเสรี

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นควรให้มีการพิจารณาศึกษา รวบรวมข้อมูลเชิง วิเคราะห์กรณีการออก นสล. ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของประชาชน เพื่อส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อไป

๒. การพิจารณาเบื้องต้น

๒. ກາງພງຮອນ ໂບເບຍທີ່
ຄະນະກໍາຮຽນສຶກສິນມູນໜຸຍ້າຫຼັງຈາກນຳແລ້ວເຫັນວ່າ ກຣນີປັ້ງຫາເກີຍວັນກອດກອກ ນະສລ.
ທັບທີ່ອຸ່ນຕັ້ງແລະ ທີ່ດິນທຳກິນຂອງປະຊາຊົນ ອາຈນມີຜົນກະທັບຕ່ອສຶກສິນທີ່ດິນ ສຶກສິນທີ່ຮັບຢືນ ຮວມທັງ
ສຶກສິນມູນໜຸຍ້າ ຈຶ່ງໄດ້ເຮັ່ນຄໍາເນີນການພິຈາລາຍາຈຳກຳຮອງທີ່ເກີຍຂ້ອງ ສຶກສິນ ຮັບຮັບ ແລະ ວິເຄາະຫຼັງປັ້ງຫາ ເພື່ອ
ຈັດທຳຂ້ອເສນອແນະມາດກາຮ່ວມມືນ ອຳນວຍໃນການສົ່ງເສີມແລະ ຄຸນກອງສຶກສິນມູນໜຸຍ້າ ຮັບຮັບທັງການ
ແກ້ໄຂປັບປຸງກວ່າມຍຸດຍຸດ ກວ່າ ຮະເບີນ ທີ່ຮັບຮັບທັງກຳ ເກີຍວັນກອດກອກຫັນສືບສຳຄັນສຳຫັບທີ່ຫລວງ (ນະສລ.)
ເພື່ອໃຫ້ສອດຄລ້ອງກັບຫຼັກສຶກສິນມູນໜຸຍ້າ ຕ່ອຄະນະຮັບມືນຕົ້ນແລະ ມ່ານ່າງຍານທີ່ເກີຍຂ້ອງ ຕາມຮັບຮັບມູນໜຸຍ້
ແຫ່ງຮາຍອານາຈັກຮ່າຍ ພູທັກສອນ ๒๕๖๐ ມາດຮາ ๒๔๗ (๓) ແລະ ພຣະຮາບໝູ້ຢູ່ຕີປະກອບຮັບຮັບມູນໜຸຍ້
ວ່າດ້ວຍຄະນະກໍາຮຽນສຶກສິນມູນໜຸຍ້າແຫ່ງຈາຕີ ພ.ສ. ๒๕๖๐ ມາດຮາ ๒๖ (๓) ແລະ ມາດຮາ ๔๒

๓. การดำเนินการ

๓. โรงเรียนฯ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาคำร้อง บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ
ค่านิยม ความต้องการสิทธิมนตรี งานวิจัย หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและ
คำสั่ง แล้วมติคณะรัฐมนตรี งานวิจัย หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและ
พยายามฝึกเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา โดยสรุปได้ดังนี้

๓.๑ การพิจารณาจากคำร้อง

๓.๑ การพัฒนาการคิด
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องในการยกเว้นกฎหมาย
เกี่ยวกับ นสส. จำนวน ๓๗ คำร้องดังกล่าว ต่างเป็นประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมายของ
ภาครัฐในเรื่องการบริหารจัดการที่สาธารณะโดยชุมชนที่อาจกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและมี
ปัญหาด้านพิพากษาเกี่ยวกับกิจกรรมประการ ดังนี้

ปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นข้อพิพาทหลักของปัญหานี้ ที่ดินอันเป็น...
๓.๑.๑ ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นข้อพิพาทหลักของปัญหานี้ ที่ดินอันเป็น...
สารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นสารณสมบัติส่วนกลางสำหรับใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือสงวนไว้เพื่อ
ใช้ประโยชน์ร่วมกัน บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะยึดถือครอบครองโดยอ้างความเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้
เชิงกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองป้องกันและกำหนดโทษแก่ผู้บุกรุกที่ดินสารณสมบัติของปัญช์ แต่ในความ
เป็นจริงพบว่า ยังมีผู้บุกรุกที่สารณสมบัติของแผ่นดินเป็นจำนวนมาก เมื่อหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่
ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน
จะดำเนินการเพื่อออก นสล. หรือใบบางกรณีที่ดินสารณสมบัติของบ้านแปลงนี้ นสล. แล้ว แต่หน่วยงาน
ราชการมีความประสงค์ที่จะนำที่สารณสมบัติของปัญช์ไปจัดทำโครงการก่อสร้างต่างๆ ของรัฐ เช่น การสร้าง
สถานที่ทำการส่วนราชการ โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โครงการปลูกป่า สร้างตลาด สร้างเขื่อน
เป็นต้น มากทำให้เกิดข้อพิพาท เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ต่างอ้างการครอบครองทำประโยชน์มาก่อน
การประกาศเป็นที่สารณสมบัติของปัญช์ บางรายอาจมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ หรือ น.ส.๓ ก.)
แต่บางรายก็มีเพียงเอกสารการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.๕) ผู้ครอบครองที่สารณสมบัติของปัญช์ส่วนใหญ่
เป็นรายภูมิที่โดยกำเนิด ซึ่งครอบครองต่อเนื่องมาจากการค้า หรือบางรายอาจได้มาจากการซื้อ
ขายที่ดินมือเปล่า หรือซื้อขายโดยอาศัยแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) การขายที่ดินของผู้อยู่อาศัย

/ดึงเติม ...

ดังเดิมทำให้มีบุคคลต่างพื้นที่เข้าไปดำเนินการทางธุรกิจ เช่น การสร้างบ้านหรือบังกะโลให้เช่า สร้างโรงเรเม เป็นต้น

พื้นที่ การบูรกรุงที่สาธารณะโดยชั่วโมงเป็นผลมาจากการ

- (๑) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในขณะที่ที่ดินมีจำกัด จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตร

(๒) หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลที่สาธารณะประโยชน์นี้ในพื้นที่ขาดการดูแล

๗) มีสาธารณรัฐ ราชอาณาจักรส่วนใหญ่มีเมืองและหลักฐานที่แน่นอน

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน ปัญหาต่อมาคือการจับกุมดำเนินคดีอาญาแก่ประชาชนผู้บุกรุกที่สาธารณรัฐโดยภาครัฐเลือกที่จะใช้วันจในการดำเนินคดีอาญา ก่อนการพิสูจน์สิทธิในที่เดินที่ประชาชนอ้างว่าได้ครอบครองอยู่ก่อน และมีได้พิจารณาถึงเจตนาของประชาชนใน การเข้าใช้ประโยชน์ในที่เดิน สาเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในที่เดิมแม้จะทราบว่าที่เดิน การเข้าใช้ประโยชน์ในที่เดิน สาเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในที่เดิมแม้จะทราบว่าที่เดิน ตั้งกล่าวเป็นที่สาธารณรัฐเป็นเพื่อประโยชน์อ้างว่าเป็นผู้ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมมาตั้งแต่รุ่นปิตุธรรม คาด หากฎีขึ้นได้ก็ไม่สามารถหาที่อยู่อาศัยใหม่ได้ ทำให้ผู้บุกรุกหลายรายกลับเข้าพื้นที่อีกหลังจากถูกดำเนินคดีแล้ว แต่อ่าจะมีบางรายที่ผู้บุกรุกเข้าไปในพื้นที่เป็นผู้บุกรุกร้ายใหญ่หรือกลุ่มน้อยทุน

๓๒๙ บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ

๓.๗ บหប្បញ្ញមុខយកដែលចាប់ពីឆ្នាំ ២០១៣ គឺជាប្រព័ន្ធឌីជីថល ដែលត្រូវបានរៀបចំឡើង ដើម្បីសម្រេចការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធឌីជីថល នៃប្រទេសកម្ពុជា និងប្រព័ន្ធឌីជីថល នៃប្រទេសអាមេរិក។ ក្នុងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធឌីជីថល នៃប្រទេសកម្ពុជា គឺជាប្រព័ន្ធឌីជីថល ដែលត្រូវបានរៀបចំឡើង ដើម្បីសម្រេចការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធឌីជីថល នៃប្រទេសកម្ពុជា និងប្រព័ន្ធឌីជីថល នៃប្រទេសអាមេរិក។

- ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๓) ประมวลกฎหมายที่ดิน

๔) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗

๕) พระราชบัญญัติว่าด้วยการห่วงห้ามที่ดินกรังห่วงเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติ

๗๖๙ແມ່ນດີນ ພ.၆, ២៥៥

๖) กิจกรรมทรงอับปันที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้

๑๕๘๒ วารสารภาษาไทยที่คิน พ.ศ. ๒๕๗๗

๓) ภารกิจที่ทรงฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้

พระบรมราชโองการ ๒๕๓๑

- (๔) ระเบียบกรุงเทพมหานครไทย ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทาง
สาธารณรัฐประชาชน พ.ศ. ๒๕๓๙
- (๕) ระเบียบกรุงเทพมหานครไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากำแพงหรือองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๐) ระเบียบกรุงเทพมหานครไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ใน
ที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๑) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการคุ้มครองป้องกันที่ดิน
อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๒) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ
พ.ศ. ๒๕๓๘
- (๑๓) ระเบียบกรุงเทพมหานครไทย ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๔) ระเบียบกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๗ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ใช้บังคับ
ประจำของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ดินอยู่ก่อนวันที่
ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก้ผู้ฟ้าฝืนมาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินอยู่ก่อนวันที่
ประกาศของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ดินอยู่ก่อนวันที่
ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก้ผู้ฟ้าฝืนมาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินอยู่ก่อนวันที่
ประกาศของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ดินอยู่ก่อนวันที่
(๑๖) คำสั่งกรุงเทพมหานครไทย ที่ ๙๔/๒๕๓๖ ลงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๓๖ เรื่อง
เรื่อง มอบหมายการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของ
แผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
- (๑๗) คำสั่งกรุงเทพมหานครไทย ที่ ๑๐๔/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๓๘ เรื่อง
แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน
- (๑๘) คำสั่งกรุงเทพมหานครไทย ที่ ๕๐๕/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗
- (๑๙) คำสั่งกรุงเทพมหานครไทย ที่ ๕๐๕/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ เรื่อง
เรื่อง มอบหมายให้ทบทวนการเมืองอื่นที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองป้องกันที่ดินอัน
เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น
- (๒๐) คำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ที่ ๑/๒๕๓๓ ลงวันที่
๑๙ มกราคม ๒๕๓๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจังหวัดทุกจังหวัด
(ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)
- (๒๑) คำสั่งกรุงเทพมหานครไทย ที่ ๒๑๔๕/๒๕๓๖ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๖ เรื่อง
มอบอำนาจของอธิบดีกรมที่ดินให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการปฏิบัติราชการแทน
- (๒๒) นิติคดีรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ เรื่อง นโยบายแนวทางการ
แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ
- (๒๓) นิติคดีรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๓๘ เทืนขอให้ดำเนินการ
ปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตราส่วน ๑ : ๕๐๐ (One Map)

๓.๓ นักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาติไทยได้รับการรับรองหรือคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย^๑ และสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้รับการยอมรับไว้ในระดับ
สากลด้วย เช่น

(๑) สิทธิในการมีที่อยู่อาศัย

- ปฏิญญาสาภลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ข้อ ๑๓ (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัย
ภายใต้พรบ.เดนของแต่ละรัฐ

ข้อ ๒๕ (๑) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพ
และความอยู่ดีของคนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการศึกษา
ทางการแพทย์ และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในหลักประกันยามว่างงาน เงินป่วย พิการ หนี้สิน
วัยชรา หรือประศาจการดำเนินสกัดล้อมนอกเหนือการควบคุมของตน

- กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ ๑๑ รัฐภาคีแห่งกติการนี้รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองชีพที่
เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอและสภาพ
การครองชีพที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐภาคีจะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อประกันการทำให้สิทธินี้เป็น
จริง โดยรับรองความสำคัญอย่างแท้จริงของความร่วมมือระหว่างประเทศบนพื้นฐานของความยินยอม
โดยเสรี

บุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิใน
เสรีภาพในการโยกย้ายและเสรีภาพในการเดือกดันที่อยู่ภายในดินแดนของรัฐนั้น

สิทธิตั้งกล่าวข้างต้นไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดใดๆ เว้นแต่เป็นข้อจำกัดตาม
กฎหมายและที่จำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรม
ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และข้อจำกัดนั้นสอดคล้องกับสิทธิอื่นๆ
ที่รับรองไว้ในกติกานี้

(๗) สิทธิใน ...

๑รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาติไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะใน
รัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่ไม่ได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้
และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ทราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเข่นว่ามีผลกระทบทางเหตุหรือเป็นอันตรายต่อ
ความมั่นคงของรัฐความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ล่วงเสียดิ่งหรือเสื่อมเสียของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
ที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือขุนชันย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตาม
เจตนาตามที่ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งยกเลิกสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญเพื่อให้สิทธิทางศาสนาหรือยกขั้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกคลั่งเมียสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดกฎหมายของ
บุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๑) สิทธิในทรัพย์สิน

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิอีมนาขุณยชน

ข้อ ๑๗

(๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเอง และโดยร่วมกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอ้างເಗອໄຈไม่ได้

๓.๔ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและพยานผู้เชี่ยวชาญ

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติศักดิ์ ประคติ อารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิในที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ให้ความเห็นเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ อารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พยานผู้เชี่ยวชาญด้านที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ให้ความเห็นเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๓.๕ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

๓.๕.๑ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสส.)

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับแรกเป็นที่ตั้งที่พักสัดศี ตำบลหนองอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ออกให้เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๐ จนกระทั่งปี ๒๕๖๕ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน โดยบัญญัติให้เพิ่มมาตรา ๘ ตรี ไว้ ดังนี้

“มาตรา ๘ ตรี ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อแสดงเขตที่ไว้เป็นหลักฐาน

แบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่

กำหนดในกฎกระทรวง

ที่ดินตามวรรคหนึ่งแปลงได้ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เขตของที่ดิน

ดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักฐานของทางราชการ”

จากบทบัญญัติของมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดินที่แก้ไขเพิ่มเติม

ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า

(๑) กฎหมายรับรองการออก นสส. ว่าเป็นเพียงหนังสือสำคัญของทางราชการอย่างหนึ่งที่แสดงเขตที่ตั้งและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเท่านั้น หาใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐไม่

(๒) ลักษณะของที่ดินที่จะออก นสส. ได้ กฎหมายกำหนดว่า ถ้าเป็นที่ดินของรัฐ ประเภทผลไม้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ จะต้องออกเป็น นสส. ทั้งสิ้น แต่ถ้าเป็นที่ดินอย่างอื่นของรัฐ เช่น ที่ดินของรัฐซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทั่ว ๆ ไป โดยรัฐถือที่ดินนั้น ในฐานะเอกสารแล้ว ก็จะต้องออกเป็นโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ แล้วแต่กรณี

ที่ดินของรัฐประเภทผลไม้ใช้ประโยชน์ร่วมกันบางส่วนจะไม่จำเป็นต้องออก นสส. เช่น ถนนหนทาง เม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น เพราะเป็นที่ดินที่มีสภาพและขอบเขตที่ชัดเจนอยู่แล้ว ส่วนเม่น้ำ ลำคลอง อาจเปลี่ยนขอบเขตไปได้ตามธรรมชาติ โดยออกเป็นที่ก่อริมคลัง ทำให้บุคคลอาจได้มา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือบางแห่งอาจพึงลงน้ำกลายเป็นสาหรับสมบัติของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกัน หากจะให้ออก นสล. ก็จะเป็นการยุ่งยาก ฉะนั้น จึงให้เป็นหน้าที่ของอธิบดีกรมที่ดินที่จะพิจารณาว่าที่ดินในลักษณะใดสมควรออก นสล. หรือไม่

๓.๕.๒ มาตรการในการช่วยเหลือผู้บุกรุกที่ดิน

๓.๔.๔ ผลการตรวจสอบ - คุณภาพ
นอกจากจะมีมาตรการในการควบคุมแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดีใน
ของรัฐวิสาหกิจเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ที่จะชี้แจงความเดือดร้อนของ
ประชาชนในเรื่องที่คุณทำกินด้วย เช่น

๑) การจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะโดยชุมชน

ที่มีการบุกรุกเพื่อขอจัดความยำกจนและพัฒนาชนบท หรือโครงการจัดที่ดินของรัฐซึ่งจัดความยำกจน ซึ่งกระห่วงหาดใหญ่ได้มอบหมายให้กรมที่ดินดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยำกจน โครงการทั้งสองดังกล่าวดำเนินการโดยอำเภอหรือกิจอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการโครงการทั้งสองดังกล่าวดำเนินการโดยอำเภอหรือกิจอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการคัดเลือกแปลงที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันและมีผู้บุกรุกเดิมแปลงหรือบางส่วน โดยผู้บุกรุกดังกล่าวต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีแต่น้อยไม่เพียงพอ และยอมรับการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด มาจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อจัดความยำกจนและพัฒนาชนบท เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่ออนุมัติจัดทำโครงการและเสนอกรมที่ดินให้ความเห็นชอบและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ วิธีการจัดที่ดินให้ตามสภาพเดิมที่ครอบครองอยู่ ครอบครัวจะไม่เกิน ๑๕ ไร่ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงจำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ และความสามารถในการผลิต แล้วดำเนินการอุดหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐและเสียค่าตอบแทนในอัตราที่ต่อ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยเป็นการจัดให้ในลักษณะชุมชนในรูปแบบกลุ่มสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมแต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์และเป็นไปตามที่คณะกรรมการนโยบายคัดเลือกแห่งชาติ (คทช.) กำหนด

๒) การถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้วนำมายัดสรรให้

รายงานได้ใช้เป็นที่อุปถัมภ์และทำกินต่อไป การถอนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเป็นไปตาม
หลักเกณฑ์และวิธีการตามมาตรา ๔ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ส่วนในเรื่องการจัดที่ดินให้รายบุคคล
ผู้บุกรุกนั้น มีแนวทางปฏิบัติตามนี้

๒.๓) นิติบุคคลกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๓/๙๕๗๗ เมื่อวันที่ ๑๙

กันยายน ๒๕๓๗ กำหนดหลักการว่า ที่สาธารณะโดยชั้น หรือป้ายที่มีผู้บุกรุกเข้าทำประโยชน์เป็นหลักฐาน มั่นคงแล้ว หากจำเป็นจะต้องถอนสภาพก็จะไม่ให้กรรมสิทธิ์แก่ผู้บุกรุก แต่จะจัดให้เช่า

๒.๑๖) คณิตกรรมการประสานการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนกลาง (กบจ.)

ส่วนกลาง) ในการประชุมครั้งที่ ๔๗๕๐ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๘๐ มีมติว่า ควรยืนยันหลักการตาม
มติคณะกรรมการสัดที่ดินแห่งชาติปี ๒๕๗๙ คือ ไม่ควรถอนสภาพเวเนแต่เป็นกรณีจำเป็นจริง ๆ เพื่อประโยชน์
ของราชการ และเป็นที่ดินที่ราชภูมิใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไปแล้ว โดยเมื่อมีความจำเป็นจะต้องถอนสภาพ

/ที่สาธารณะประโยชน์ ...

๓) ประชุมภาคภูมาย่อยและพานิชย์ มาตรการ ๑๓๐๔

ที่ตีมแบลสต์ได้เกิดที่เมืองคริสต์ ที่อยู่ในบริเวณที่เป็นที่ตั้งของเมืองที่ตีมแบลสต์

ที่สาธารณะโดยที่ไม่ผู้บุกรุก ก็จะไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่จะคำนึงถึงการออกเอกสารสิทธิ์ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของราชการบริหารส่วนท้องถิ่นและให้ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นนำมารักษาให้เข้า โดยจัดเก็บค่าเช่าเป็นรายได้บำรุงท้องถิ่นของตนเอง และควรจัดให้เข้าให้เฉพาะผู้บุกรุกเดียว

(๓) การให้ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐได้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราว ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๐๘^๔ โดยประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ แสดงให้เห็นว่า รัฐไม่มีความประสงค์จะเอาผิดแก่ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ใช้บังคับ ทั้งยังมีมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐดังกล่าวด้วย กล่าวคือ ผู้ที่บุกรุกที่ดินของรัฐอยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ใช้บังคับ ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๐๘ ยังไม่ถือว่าผู้บุกรุก มีความผิด ส่วนการขอเข้าอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราว ให้ดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ข้อ ๑๐^๕

พระองค์นั้น ผู้ที่บุกรุกที่ดินของรัฐอยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ สามารถยื่นคำขอเข้าอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินที่บุกรุกได้ ส่วนเจ้าหน้าที่จะอนุญาตหรือไม่ยื่อนเข้าอยู่กับเหตุผลและความจำเป็นของผู้บุกรุก

(๔) ในการที่มีรายงานมาขออนุมัติแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ หากปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ก็ให้นำเรื่องเสนอ กปร.จังหวัด เพื่อพิจารณาพิสูจน์สิทธิในที่ดิน หากปรากฏว่าครอบครองทำประโยชน์ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ ให้เจ้าหน้าที่ดินสั่งยกเลิกคำขอพร้อมแจ้งให้ผู้ขอทราบ หากไม่ปรากฏขัดตามกรณีดังกล่าวข้างต้น ก็ให้เจ้าหน้าที่ดินสอบสวนข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่าผู้ขอได้ที่ดินมาก่อนหรือหลังจากการเป็นที่ดินของรัฐ แล้วดำเนินการตามนัยดังกล่าวข้างต้น (หนังสือกรมที่ดิน ที่ นท ๑๕๗๖.๒/๑ ๑๕๗๓ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๓)

(๕) หากที่ ...

“ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๐๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ .

ผู้ใดฝ่าฝืน มาตรา ๔ อยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติฉบับนี้ใช้บังคับ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ชี้ให้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ถ้าผู้ฝ่าฝืนเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนออกจากที่ดินและหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินนั้น ภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระหว่างโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในการดำเนินกระบวนการตรวจสอบคุณธรรมของกรรมการและกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องเสียค่าตอบแทนในการให้ที่ดินนี้ให้แก่รัฐหรือราชการบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยก็ได้

๔ ระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕)

๕ ๑๐ การขอเข้าอยู่อาศัยและขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้ผู้ขอยื่นคำร้องตามแบบที่ทางราชการกำหนดต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิจ อำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่และผู้ขอจะต้องเป็นผู้ได้เข้ายึดถือครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะกรรมการปัตติวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ

(๒) เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิจ อำเภอท้องที่หรือหัวราชการที่ได้รับมอบหมายออกใบ批准จะสอนสภาพที่ดิน จำนวนเนื้อที่ที่ครอบคลุม และการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น

(๓) ผู้ได้รับผ่อนผันให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐจะต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามข้อ ๑๖ เว้นแต่กรณีของเคลาอกไปจากที่ดินตามข้อ ๔ จึงไม่ต้องเสียค่าตอบแทน

๕) หากที่ส่าราชการประโภชน์นั้นประชาชนเดิกใช้ประโภชน์แล้ว และได้มีพระราชบัญญัติกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งจะมีผลเป็นการถอนสภาพการเป็นที่ส่าราชการประโภชน์ สำหรับที่ดินแปลงดังกล่าว หากรายภูมิประสงค์จะดำเนินการปฏิรูปที่ดินและที่ดินแปลงดังกล่าวอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะดำเนินการปฏิรูปได้ ก็สามารถดำเนินการปฏิรูปที่ดินได้ แต่กรณีดังกล่าวจะต้องให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน

๓.๕.๓ การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล

คณะกรรมการรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗ เห็นชอบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และเลขานุการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศไทย กำหนดแนวทางหรือมาตรการในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดที่ดินในลักษณะแปลงรวมโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าทำประโภชน์ ในที่ดินของรัฐเป็นกลุ่มหรือชุมชนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ คทช. กำหนด ในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อบริหารจัดการที่ดินของรัฐทุกประเภทและป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกโดยเด็ดขาด การดำเนินโครงการดังกล่าวจะทำให้ประชาชนผู้ยากไร้เมืองที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยได้รับความช่วยเหลือให้มีที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยเพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความมั่นคงในการถือครองที่ดินและการประกอบอาชีพ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น การจัดหาดตลาดในการกระจายผลผลิตทางการเกษตร และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น

๔. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาคำร้อง บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติคณะกรรมการรัฐมนตรี งานวิจัย หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและพยานผู้เชี่ยวชาญแล้ว เห็นว่า สิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์คือ สิทธิในการมีที่อยู่อาศัยและสิทธิในการทำกินเพื่อครองชีพ ซึ่งเป็นสิทธิที่ภาครัฐควรปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในรัฐนี้ ได้รับสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ สิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประชาชนจึงสามารถใช้สิทธิได้ตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ โดยต้องเป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพที่ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ และต้องเป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพโดยไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ดังกล่าว มีฐานะเป็นทรัพย์สิทธิทางรัฐธรรมนูญอันมีหน้อหรัพย์สินของแผ่นดินและสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์ตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีความผูกพันที่จะใช้อำนาจตามกฎหมายให้สอดคล้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชนตามรัฐธรรมนูญ

ในสมัยโบราณมีนุษย์ไม่รู้เรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงถือว่าที่ดินเป็นของส่วนกลางไม่ได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีการรวมหมู่กัน ที่ดินจึงเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของครอบครัว โดยหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ถือครองที่ดินในนามสมาชิกของครอบครัว แต่เมื่อมีสิทธิในการโอนที่ดินนั้นให้แก่ใครเพาะที่ดินยังเป็นสมบัติของหมู่บ้าน สำหรับในประเทศไทยมีหลักว่า พระเจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของที่ดิน

ทั้งหมดในราชอาณาจักร ราชภูมิผู้ครอบครองที่คืนไม่ใช่เจ้าของที่ดินที่แห่งจริง^๖ และเมื่อประเทศไทยมี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้บังคับ หลักการของทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๐๔ ซึ่งวางหลักไว้ว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดินมีลักษณะเป็นทรัพย์สิน ของแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นสัมหาริมทรัพย์หรือสัมหาริมทรัพย์ ซึ่งใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อเป็นการสงวนรักษาที่ดินประเภททั้งกล่าว กฎหมายจึงกำหนดให้มีการออก หนังสือสำคัญในที่ดินฉบับหนึ่ง คือ “หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน” (นสส.)

หลักในการออก นสส. พิจารณาจากที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นที่ดินของรัฐประเภท พลเมืองใช้ร่วมกัน เช่น ที่ขยายตัว ทางน้ำ ทางหลวง ทางเลานา ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ป่าช้า ที่ฝั่งศพ เป็นต้น ซึ่งการสืบสrapeของที่ดินประเภทนี้นั้น ทำได้โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะหรือพระราชบัญญัติฯ เท่านั้น ดังนั้นถึงแม้ประชาชนหรือทางราชการเลิกใช้ประโยชน์หรือหมดเหตุจำเป็นแห่งการสงวนหัวม แล้วก็ตาม หากไม่มีการตราพระราชบัญญัติออกอนสภาพ ที่สาธารณประโยชน์นั้นดังกล่าวก็จะยังคงสภาพ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันต่อไป และการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๕๗ บัญญัติให้นายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา คุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน และจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวทำให้เกิดข้อ พิพากษาว่า หน่วยงานภาครัฐกับประชาชน สูปได้ดังนี้

๔.๑ สาเหตุแห่งปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์

(๑) เกิดจากความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย” เพราะมีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่ อยู่บ่อยครั้ง ทำให้การดูแลรักษา การตรวจสอบ หรือความคุ้ม ขาดความต่อเนื่องและขาดความชัดเจนในการ ดำเนินนโยบาย บางกรณีแม้หน่วยงานของรัฐจะทราบถึงการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์แล้ว แต่ละเลย ”ไม่ดำเนินการแก้ไข อีกทั้งมีปัญหาด้านกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่เกรงว่าจะสูญเสียฐานเสียง จึงไม่กล้าขันไล่ ผู้บุกรุก จนกระทั่งผู้บุกรุกเข้าใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่ เมื่อจำนวนผู้บุกรุกเพิ่มขึ้นจนขยายผลเป็นชุมชนที่มี ขนาดใหญ่มากขึ้นแล้ว การแก้ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์จึงทำได้ยากยิ่งขึ้นด้วย

(๒) หลักฐานตามที่เบียนที่สาธารณประโยชน์ไม่มีความชัดเจนในส่วนของที่ดิน นื้อที่ ขอบเขต ไม่มีหลักฐานแสดงแนวเขตการ แล้วไม่ปรากฏหลักฐานการประกาศสงวนหัวม หรือหลักฐาน การเป็นที่สาธารณประโยชน์สูญหาย ทำให้การนำที่แนบทเขตเพื่อรั่งวัดที่สาธารณประโยชน์คadael เคลื่อน ทับที่อยู่อาศัยหรือที่ทำการของประชาชนจนเกิดข้อพิพาทนิพนท์ ทั้งบัญหาการขับไล่และการจับกุม ดำเนินคดี ประชาชนที่อ้างการครอบครองที่ดินมาก่อนการเป็นที่สาธารณประโยชน์ต้องต่อสู้เพื่อสิ่ง ที่ต้องการ อ้างว่ามีหนึ่งในที่ดินนั้น

/ต้องใช้ ...

^๖ พระอัยการเบ็ดเสร็จ บพที่ ๔๒ ที่คืนในวันแรมวันกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา มหาติลกนพัรัตน์ ราชธานีบูร琨ก์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราชภูมิทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราชภูมิใหม่ได้

“ การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์: ศึกษากรณีที่ส่วนเดียวสัตว์กลมลา หมู่ที่ ๓ คำบลอกนลา อำเภอทุ่งหวัดภูเก็ต โดย นายบุญชัย สมใจ

ต้องใช้ระยะเวลานาน ทำให้ประชาชนเสียสิทธิการทำประโยชน์ในที่ดินพิพาก ส่วนมาตรการในการพิสูจน์สิทธินั้นใช้กระบวนการของ กบ.ร.จังหวัด เพื่อพิสูจน์หลักฐานการครอบครองที่ดินของประชาชน หากผู้ที่อ้างการครอบครองไม่มีหลักฐานก็ต้องนำข้อพิพากเข้าสู่กระบวนการทางศาล โดยบุคคลผู้อ้างการครอบครองต้องใช้สิทธิทางศาลภายใน ๖๐ วัน และ الرحمنมีคำพิพากษาถึงที่สุด บางกรณีประชาชนมีเอกสารสิทธิ เช่น ส.ค.๑ น.ส.๓ หรือ น.ส.๓ ก. แต่ภายหลังจากการพิสูจน์ความถูกต้องในการออกเอกสารสิทธิดังกล่าวพบว่า เอกสารสิทธิที่ประชาชนมีนั้นออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากที่ดินที่ประชาชนครอบครองและที่สาธารณประโยชน์อยู่ใกล้กัน เมื่อขอบเขตของที่สาธารณประโยชน์เปลี่ยนแปลงไม่มีความชัดเจน ประกอบกับในขั้นการรังวัด เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการรังวัดไม่ครบถ้วน มีการไข่มาตรฐานในการรังวัดเพื่อออกเอกสารสิทธิในที่ดินและมาตรการส่วนในการออก น.ส.ล. ที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดกรณีที่ดินซึ่งประชาชนครอบครองโดยมีเอกสารสิทธิทับที่สาธารณประโยชน์ทั้งแปลงหรือบางส่วน

๓) ประชาชนบางกลุ่มอ้างว่าไม่ทราบว่าจะมีการดำเนินการเพื่อออก นสส. ในที่ดินแปลงพิพากษา เนื่องจากมีหลักฐานแสดงความเป็นที่สาธารณะอยู่แล้ว หรือเป็นพระผู้ซึ่งทำหน้าที่นำชี้แนวเขตไม่แจ้งให้ทราบถึงการประกาศการออก นสส. จึงทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบไม่ได้คัดค้านกระบวนการออก นสส. ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ในการประกาศเพื่อออก นสส. นั้น มีกฎกระทรวงและระเบียบกรมที่ดินกำหนดวิธีการและขั้นตอนการประกาศการออก นสส. ไว้ โดยให้ประกาศในที่เปิดเผยให้ประชาชนทราบ มีกำหนด ๓๐ วัน เพื่อให้ประชาชนได้คัดค้านการประกาศเพื่อออก นสส. ดังกล่าว

พิจเม็ด

“กฎหมายระหว่าง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายระหว่าง ฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๗๗

ห้อง ๑ หน่วยการเรียนรู้ที่ต้องการให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจ สนุกสนาน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคำนวณทางคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนภาษาไทย การศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ความประ拯救คดีอยุบห์
ข้อ ๒ วรรคหนึ่ง เมื่อได้รับคำขอตามข้อ ๑ ให้อธิบดีจัดให้มีการสอบสวนและรังวัดทำแผนที่ตามวิธีการรังวัดเพื่อออกหนังสือแสดงสิ่งที่คดี และประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบมีกำหนด ๓๐ วัน โดยปีกไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่คดีนั้นจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขาหนึ่งฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่หรือที่ทำการเขตหนึ่งฉบับ ณ ที่ทำการกำนันหนึ่งฉบับ และในบริเวณที่คดีนั้นหัวเรื่องฉบับ สำหรับที่ดินในเขตเทศบาลให้ปักไว้ ณ สำนักงานเทศบาลอีกหนึ่งฉบับด้วย ในประกาศดังกล่าวให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่คดีที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และกำหนดระยะเวลาที่ผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้านไว้ด้วย ซึ่งต้องไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน นับแต่วันประกาศ ถ้าไม่มีผู้คัดค้าน ให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป

ระบุบกรุณทศิน ว่าดวยการออกหนี้สือสำคัญสำหรับที่หลัง พ.ศ. ๒๕๑๗

ข้อ ๑๖ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการรั่งวัดและสอบสวนเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา ประกาศการออกหนี้สือสำคัญสำหรับที่ทุณให้ประชาชนทราบมีกำหนด ๓๐ วัน โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ๑ ฉบับ ณ ที่ทำการอปฯหรือกิ่ง衙 เกือบทองที่หรือที่ทำการเขต ๑ ฉบับ ที่ทำการคำนั้น ๑ ฉบับ และในบริเวณที่ดินนั้น ๑ ฉบับ ในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาล หรือในเขต ๑ ฉบับ ที่ทำการคำนั้น ๑ ฉบับ ในประกาศดังกล่าวให้ลงตัวแน่นที่ดังและประเทบทองที่ดินให้ทราบ กรุงเทพมหานครให้ปิดไว้ ณ ศาลว่าการอปฯ ๑ ฉบับ ในประกาศดังกล่าวให้ลงตัวแน่นที่ดังและประเทบทองที่ดินให้ทราบ แต่ถ้าอยู่ในความคุ้มครองของทบวงการเมืองได้และให้มีรูปแบบที่แสดงแนวเขตที่ดินท่อออกหนี้สือสำคัญสำหรับที่หลวง และตัวย่อว่า อยู่ในความคุ้มครองของทบวงการเมืองได้และให้มีรูปแบบที่แสดงแนวเขตที่ดินท่อออกหนี้สือสำคัญสำหรับที่หลวง และกำหนดระยะเวลาให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันประกาศ

๔.๒ การดำเนินการเมื่อเกิดปัญหาความชัดแย้ง

เมื่อกีดข้อพิพาทเรื่องแนวเขตที่สาธารณะประโยชน์จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในพื้นที่ มีการทำลายทรัพย์สินของประชาชนผู้อาศัยหรือทำประโยชน์ในพื้นที่พิพาท รวมถึงการขับไล่โดยใช้วิธีการที่รุนแรง ข่มขู่ คุกคาม และการดำเนินคดี การดำเนินการดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจนำมาซึ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการดังกล่าวโดยใช้ความรุนแรง และไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายซึ่งควรต้องใช้มาตรการจากเป้าไปทางหนัก และใช้มาตรการทางปกครองก่อนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันหรือลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

/๔.๓ มาตรการ ...

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

ມາຕາງ ແກ້ໄຂ ບົດຄວລແລະຫຼຸມໜີ່ອມມືສີທີ່

(๑) องรักษ์พื้นที่ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และชาติประเพณีอนดงงาน

អ៊ីនុសារក្រុងការបង្កើតរបស់ខ្លួន

(๖) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อประโยชน์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

(๓) เพ้าซื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการได้อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือองค์กรใดที่ได้อันจะกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๕) จัดให้มีระบบสวัสดิการของขุนนาง
สืบทอดของบุคคลแล้ว ชุมชนตามวาระคนหนึ่ง หมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
หรือองค์กรในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

๔๓ มาตราการชดเชยของรัฐเพื่อช่วยเหลือราษฎรผู้ยากจนที่บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์

การแก้ไขปัญหาที่สาธารณะประโยชน์ที่มีผู้บุกรุกเต็มทั้งแปลงจนกระทั่งประชาชนไม่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อีกนั้น รัฐมีมาตรการเพื่อช่วยเหลือแก่ราษฎรโดยการจัดทำโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อขัดความยากจนและพัฒนาชนบท หรือโครงการจัดตั้งศูนย์จัดความยากจน ดำเนินการโดยอาสาเกอร์กิจอาสาเกอร์ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการคัดเลือกแปลงที่สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันและมีผู้บุกรุกเต็มแปลงหรือบางส่วน โดยผู้บุกรุกดังกล่าวต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีแต่น้อยไม่เพียงพอ และยอมรับการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด แล้วออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ โดยจัดสรรห้าครอบครัวและไม่เกิน ๑๕ ไร่ และให้เดียค่าตอบแทนในราคากูกให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อบัญญัติท้องถิ่น โครงการดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่เพียงพอ และครอบครองท่าประโยชน์ในที่ดินมาเป็นเวลานานแล้ว โดยไม่ให้กรรมสิทธิ์แก่ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ

ส่วนการสอนสภาพที่สาธารณะประโยชน์นั้น จะกระทำเฉพาะกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของราชการและเป็นที่ดินที่ประชาชนไม่ได้ประโยชน์ร่วมกันต่อไป เมื่อสอนสภาพการเป็นที่สาธารณะประโยชน์แล้วจึงออกเอกสารสิทธิ์ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของราชการบริหารส่วนห้องถีน และให้ราชการบริหารส่วนห้องถีนดำเนินการจัดให้เข้า กระบวนการเพื่อสอนสภาพหรือนำมายัดสรรไห้เข้านั้น ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการมอบหมายให้สภาพตำบล^{๑๐} หรือองค์กรปกครองส่วนห้องถีนช่วยเหลือในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๔๓ กำหนดให้นายอำเภอผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาที่สาธารณะเป็นผู้ร้องขอให้สภาพตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนห้องถีนในฐานะผู้ช่วยเหลือในการออก นสค. เป็นผู้ดำเนินการด้านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระเบียบดังกล่าวอาจยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องการกำหนดระยะเวลาให้สภาพตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนห้องถีนดำเนินการจัดการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ควรเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนระยะเวลาในการดำเนินการของสภาพตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนห้องถีนเป็นภายใต้ ๓๐ วัน และควรระบุห่วงการให้ความเห็นขององค์การเอกชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาตัวจัดการได้รับการพิจารณาจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงาน

/ ภาคตะวันออก ...

๑๐ ปัจจุบัน สภาดำเนินถูกกฎหมายไปทั้งหมดแล้ว ตามมาตรา ๕๙ จัดว่า แห่งพระราชบัญญัติสภานิติบัญญัติและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภานิติบัญญัติและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๖ ที่กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการประกาศบัญญัสดำนิทั้งหมด โดยให้ไปร่วมกับองค์การบริหารส่วน ตำบลหรือหัวหน้าผู้ว่าการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกันภัยในเขตอำเภอเดียวกัน

๓) ระบะเบี่ยบกระท่วงมหาตมายิ่ง ว่าด้วยการอนบหมายให้สภาน้ำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิน
ท่วงเหล็กในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๕๗

ข่ายเหลือเนื่องการตั้งเนินการอย่างดีและด้วยความตั้งใจที่จะเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ภาครัฐในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงเห็นควรปรับข้อความเป็น "... เมื่อนายอำเภอรองขอให้สภากำบังหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นดูประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบใน ๓๐ วัน โดยให้ประชาชนผู้นำชุมชนผู้นำศาสนาหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับสภากำบังหรือสภากา回事ห้องถิ่นด้วย เสร็จแล้วส่งผลการประชุมให้นายอำเภอโดยเร็วเพื่อคำแนะนำการต่อไป"

แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ในการดำเนินการออก นสส. และมาตรการในการแก้ไขปัญหาให้เก่ารำงสรรค์แล้วก็ตาม แต่ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ซึ่งมีมาอย่างยาวนานและมีแนวโน้มที่จะยังคงวนเวียนอยู่เรื่อยไป ภาครัฐจึงควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมถึงการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งสิทธิของประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่ดังกล่าวโดยสุจริตให้ได้รับความเป็นธรรม

๕. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสส.) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ต่อกระทรวงมหาดไทยและคณะรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๒๗ ดังนี้

๕.๑ ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณะประโยชน์ ได้แก่ นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการ ดังนี้

(๑) สำรวจตรวจสอบแนวทางที่สาธารณะประโยชน์ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการใช้ที่ดินของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อกำหนดขอบเขตที่สาธารณะประโยชน์ให้ชัดเจนและจัดทำทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ใหม่ความถูกต้องครบถ้วน และให้มีการรังวัดแนวทาง เพื่อให้ทราบเนื้อที่ที่ชัดเจน โดยกระบวนการสำรวจตรวจสอบคร่าวให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมด้วย หากตรวจสอบแล้วพบว่าทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือมีความผิดพลาด ควรรายงานให้ทราบและดำเนินการ修正 ตามที่ดินที่ชัดเจน โดยกระบวนการสำรวจตรวจสอบคร่าวให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมด้วย ปัญหาไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดโดยไม่ชักช้า เพื่อเสนอให้กระทรวงมหาดไทยสั่งการแก้ไขหรือจัดทำ นและควรทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมด้วย แนวทางที่ดินที่ชัดเจน ตามที่ดินที่ชัดเจน ให้ประชาชนทราบด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสส.) และชี้แจงแนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบจากการออก นสส. ดังกล่าว

(๒) ควรสำรวจตรวจสอบพื้นที่ที่มีอยู่ในอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาอยู่เสมอ โดยการสำรวจจำนวนผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์เพื่อป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติมจากผู้ที่อาศัยอยู่เดิม และป้องกันการบุกรุกจากผู้บุกรุกใหม่ ทั้งนี้ การสำรวจผู้บุกรุกยังส่งผลให้การดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นรวดเร็วและทันเหตุการณ์

๓) การรังวัดที่ดินเพื่อออก นสต. และการรังวัดที่ดินเพื่อออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน หรือเอกสารแสดงสิทธิ์ทำกิน ควรใช้มาตราส่วน ๑ : ๔๐๐๐ ใน การรังวัด เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน กับแนวทางการปรับปรุงแผนที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตรاس่วน ๑ : ๔๐๐๐ (One Map) ซึ่งคณะกรรมการตีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๘

๔) การดูแลรักษาที่สาธารณะโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คุ้มครองสิทธิ์ของบุคคลและชุมชนในการอนุรักษ์ จัดการ บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ และเส้นอันแนบท้องที่น้ำทางของรัฐในการดำเนินการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกและการเข้า ยึดครองพื้นที่ของนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่

๕) กรณีมีข้อโต้แย้งเรื่องแนวเขต หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองฯควรดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์ในที่ดินของประชาชนในพื้นที่ซึ่งอ้างว่ามีสิทธิ์ในที่ดินเหนือรัฐให้แล้วเสร็จก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรการทางปกครองกับประชาชน โดยต้องเป็นการดำเนินการอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และควรมีมาตรการฝ่ายแพนตามสมควรให้แก่ประชาชนผู้ใช้สิทธิ์โดยสุจริตในการอยู่อาศัยและทำกิน ในพื้นที่ ส่วนกรณีผู้แอบแฝงเข้าใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะโดยใช้หัวงผลกำไร ควรดำเนินคดีตามกฎหมายให้ถึงที่สุด เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

๖) ก่อนจะดำเนินคดีอาญาแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐควรพิจารณาการกระทำการของประชาชนว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดกฎหมายอย่างร้ายแรงหรือไม่ หรือเป็นการลงใจละเมิดกฎหมายหรือไม่ หากเป็นการกระทำอันไม่เป็นการละเมิดกฎหมายอย่างร้ายแรง ควรดำเนินกระบวนการทางปกครองก่อน เนื่องจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐควรพิจารณาการดำเนินมาตรการบังคับแก่ประชาชนอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันการกระทำที่อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิ์ของประชาชน

๗) ในกรณีที่ต้องมีการชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ควรดำเนินการด้วยความรวดเร็ว โดยคำนึงถึงหลักความเหมาะสมและเป็นธรรม

๘) ในกรณีหน่วยงานราชการต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเพณเมืองให้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างหนึ่ง ไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง ต้องดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์นั้น และควรให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าสมควรเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ ในที่ดินนั้นหรือไม่

๔.๗ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง

๑) คณะกรรมการตีมติควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ ๒ แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๕๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๙๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. ๒๕๕๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๙๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. ๒๕๕๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๙๗ และคณะกรรมการตีมติควรพิจารณาอนุมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้กำกับดูแลกรมที่ดิน แก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒ แห่งระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยเพิ่มเติมสถานที่ปิดประกาศการออก นสต. อีกหนึ่งแห่งคือ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ๓ ฉบับ และเห็นควรเพิ่มเติมขึ้นตอนการประชุมประชามติของประชาชนในพื้นที่ประกาศออก นสต.

เพื่อให้การประกาศออก นสล. เป็นที่รับทราบโดยทั่ว กันและยังเป็นการรับฟังความเห็นของประชาชน ในพื้นที่ด้วย ห้องนี้ เนื่องจากข้อ ๒ แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๔๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๗ และข้อ ๑๒ แห่งระเบียบกรุงที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ มีความเกี่ยวเนื่องและสอดคล้องกัน จึงควร แก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินการออก นสล. มีแนวทางปฏิบัติ ชัดเจนและไม่ขัดแย้งกัน

(๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากำนบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการ ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ ข้อ ๔ โดยเพิ่มเติมกำหนดระยะเวลาในการ ดำเนินการของสภากำนบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปรับเป็นข้อความดังต่อไปนี้

“... เมื่อนายอำเภอรองขอให้สภากำนบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูประชุม พิจารณาให้ความเห็นภายใน ๓๐ วัน โดยให้ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หน่วยงานของรัฐเข้ามามี ส่วนร่วมกับสภากำนบลหรือสภากำนบลท้องถิ่นด้วย เสร็จแล้วส่งผลการประชุมให้นายอำเภอโดยเร็วเพื่อ ดำเนินการต่อไป”

๖. บดีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในคราวประชุม ด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๒๑/๒๕๑๑ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๑ จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎหมาย หรือคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวง (นสล.) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนนำไปยังกระทรวงมหาดไทยและคณะกรรมการรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๐ มาตรา ๒๕๗ (๓) และพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๒๖ (๓) และ มาตรา ๔๒ ต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวัสดุ ติงสมิตร
นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์
นางอังคณา นีละไพจิตร
นางเตือนใจ ดีเกศ
นายชาติชาย สุทธิกุล

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ສິນເນື້ອງານຄະນະກວດການຄອງບູຊີ່ກາ

ରୁହାନୀ ଶିଖିତାମାର୍ଗ ଜୀବନିକୀୟ

สำหรับงานทดสอบความก่อตัวของราก

ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากتابคลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สำนักงานคุณภาพดูแลภาษาไทยที่ดี สำนักงานคุณภาพดูแลภาษาไทยที่ดี
ชายเหลือในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

សំណករបាយការណ៍អ្នកគ្រប់ខ័ណ្ឌនៃសាស្ត្រវិកា

สำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลการเงิน

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ

สำนักงานคุณภาพการอาชญาธุรกรรม

สำนักงานห้องเรียนภาษาไทยรุ่นที่ ๔ เผยแพร่ “ระเบียบกรุงเทพมหานครให้ยกเว้นคุณการอนุญาตให้สถาบันฯ ดำเนินการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ข้อ ๒* ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ยกเลิกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
(๑) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากำชับลงมือส่วน
ช่วยเหลือคุณภาพการดำเนินการจดทะเบียนที่ดินสืบทอดที่ดินของพ่อแม่เสียด้วย
(๒) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภากำชับลงมือส่วน
สำนักงานศูนย์กลางคุณภาพดุษฎีกรดำเนินการอื่นๆที่ดินสืบทอดที่ดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ.๒๕๖๘ ลงวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๘

“ผู้บริหารห้องอิน” หมายถึง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกเมืองพทฯ และประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล “สภากองห้องอิน” หมายถึง สภากองกรุงเทพมหานคร สภากองค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“นายอ่ำเกอ” ให้หมายความว่า “ดึง” ผู้อำนวยการเขต ปลัดอ่ำเกอผู้เป็นหัวหน้า
สำนักงานเขตฯ ท่านใดท่านหนึ่งก็ได้ ผู้อำนวยการเขตฯ ก็เรียกว่า “นายอ่ำเกอ” สำหรับผู้มีอำนาจหน้าที่ในส่วนราชการทุกหน่วยงาน

สำนักงานประจําศิลป์คําเมืองกํา

ສໍານັກງານຄວນຂອງຮມກາງກອງຊື່ກາ

ສຳເນົາກົມານຄອບຮ່ວມກາງດູຈິງ

ข้อ ๕ ภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ให้จังหวัดสั่งอ้าเกอทุกอ้าเกอในเขต

จังหวัด ที่มีการสั่นสะเทือนกับภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง เช่น แผ่นดินไหว ภัยไฟป่า ภัยน้ำท่วม ภัยโรคระบาด เป็นต้น จังหวัดที่มีภัยธรรมชาติรุนแรงที่สุดในประเทศไทย คือ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีภัยธรรมชาติที่สำคัญที่สุด เช่น ภัยไฟป่า ภัยน้ำท่วม ภัยโรคระบาด ภัยแผ่นดินไหว เป็นต้น

สำนักงานหรือไม่เพียงได้ฟรั่มทั้งเหตุผลแล้วภายนอกให้จังหวัดทุเรียน เพื่อรายงานกรรมการดูแลตามเชิงนโยบายกับผู้ว่าฯ ท้ายระเบียบนี้

สำหรับการส่งรายงานนี้ขึ้นก็ต้องขอให้ส่วนผู้ดูแลหรือผู้ดูแลที่อยู่ในห้องเรียน

ร่วมนิคช้ายเหลือในการสอบสวนประวัติ น้ำซื้อถูกเขตที่สัมภัยและปฏิบัติการอื่น ๆ เท่าที่

สำนักงานสหกรณ์วิสาหกิจชุมชนปีกรองส่วนห้องตู้น้ำยาและเจลล้างมือ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

แล้ว ปีต่อๆ ไป หลังจากนั้นไม่นาน ก็มีรัฐสัมพันธ์จิตามข้อนี้ได้ดำเนินงานคณานุกรภารกิจชี้ว่า

ข้อ ๖ หลังจากทำการสำรวจแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ออกไปทำการรั้วดเพื่อ
สำรวจงานและกุศลธรรมชาติที่เป็นปรับปรุงความทันสมัยให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่ร้องขอ จึงดำเนินการสำรวจและประเมินผลการดำเนินการที่ได้รับการอนุมัติ

ดำเนินการและดูแลรักษาความปลอดภัยในสิ่งที่มีไว้ให้กับชุมชน การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและศิลปะท้องถิ่น รวมถึงการจัดการทรัพยากรากไม้และน้ำ

๖๔. คู่บุญคู่รักมีความสุขในครอบครัว ตลอดไป

(๓) ช่วยเหลือเชิงทางการเมืองและทางการทูต ให้กับประเทศเพื่อนบ้าน

สมความมั่งหมาย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ดำเนินกิจกรรมการอุดมศึกษา

ถูกต้อง ได้เนื้อที่และขอบเขตที่แท้จริง เมื่อเจ้าหน้าที่จะไปทำการรั้งวัดเพื่อฉุกเฉินสืบสำคัญ ด้านภายนอกรวมถึงภายนอกห้องเรียน สำหรับการรั้งวัดห้องเรียน

ສ່ວນທົ່ງອື່ນການມະນຸຍາງໃຫຍ່ເປົ້າມາດີເຊັ່ນຕະຫຼາດໄດ້ ສ່ວນທົ່ງອື່ນການມະນຸຍາງໃຫຍ່ເປົ້າມາດີເຊັ່ນຕະຫຼາດໄດ້

ในการคุณภาพของวัสดุและการติดตั้งที่ดีจะช่วยให้รับค่าสั่งงานน้ำหม้อเดือด

สำนักงานข้ามประเทศที่ประชุมว่า การรัฐต้องเพื่อความมั่นคงลำดับคุ้มครองที่หลง
แปลงได้ได้เนื้อที่น้อยไปจากหลักฐานเดิม โดยไม่ปรากฏว่ามีผู้บุกรุก ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับ
สำนักงานที่คณะกรรมการจัดตั้งกล่าวไปก่อนและรักษาไว้จนกว่าจะได้มีการตรวจสอบสวนข้อเท็จจริงว่ามีดังนี้
สำหรับประโยชน์เปล่นนั้นอยู่ในเขต มีจำนวนเนื้อที่เท่าใด โดยขอความเห็นต่อ
สภาพดินที่ห้องดิน เพื่อปรับปรุงสภาพดินที่ห้องดิน เพื่อปรับปรุงสภาพดินที่ห้องดินที่ห้องดิน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีความเห็นเป็นอย่างอื่นภายในสามสิบวัน ให้ดำเนินการต่อไป

ข้อ ๑๐ ในการมอบหมายให้ผู้ใดเป็นผู้แทนสภาร่าง定律หรือองค์กรปกครอง
ส่วนภูมิภาคที่ต้องการที่ดิน การประชุมที่ต้องการที่ดินของบัวชีวีชัย และการพิจารณาที่ดินให้ค่าธรรมเนียมการอนุญาติฯ
ตามข้อ ๔ ให้สภาร่าง定律หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำรายงานการประชุมไว้เป็นหลักฐาน
ทุกครั้ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๑ ในการที่สภាដ้ำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในการนี้วัดเพื่อออกแบบผู้สื่อสารที่มุ่งสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างทางราชการตามที่ระบุขึ้นนี้ กรรมการฯ จึงได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าตอบแทน สภាដ้ำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าตอบแทน ค่าจ้าง สำหรับผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาชุมชน ที่ดินจะกำกับดูแลโดยคณะกรรมการพัฒนาชุมชนซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

គ្រោះនាយកដ្ឋាន/អ្នកចូលរួម/នាយកប្រតិបត្តិការណ៍ និងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធផ្លូវការ

ជំនួយទូរសព្ទដែលបានការចុះហត្ថលេខា

ផ្នែកការងារកម្មករនកការងារការពិភាក្សា
ដំណឹងការគ្រប់គ្រងការងារការពិភាក្សា

ສົ່ງເນື້ອການຄວາມຮັດຂອງການກົດໝີກາ ຄໍາເນື້ອການຄວາມຮັດຂອງການກົດໝີກາ